

מרכז אליאנס ללימודים איראניים

מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 6 גיליון 3, מרץ 2018

תוכן העניינים

- 3 "פברואר השחור" – דיכוי חופש הביטוי של הסטודנטים במצרים בראי הרשתות
- 5 מרחוב "הפועל" לרחוב "מוסאדק": המאבק על הנצחת מורשתו של ראש הממשלה האיראני מוסאדק
- 8 התחזקות אל קאעדה בזירת הג'האד העולמי – פעילותה המקוונת כמקרה בוחן

דבר העורכים

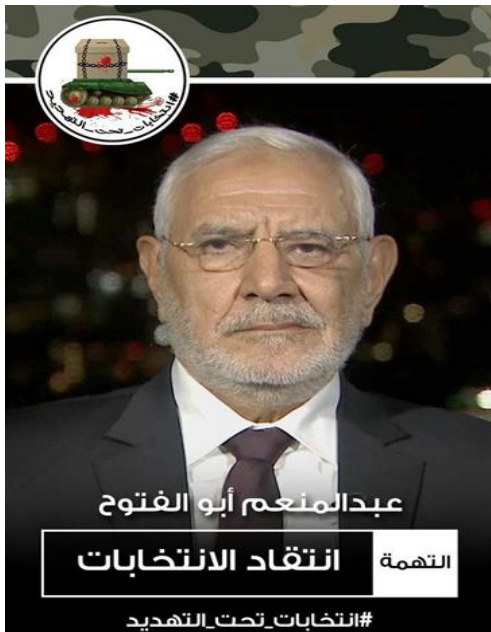
הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון מרץ של ביהייב. בראשית הגיליון נסקור את עמדות הגולשים המצרים ביחס למעצרו המתקשר של מתנגד משטר ואיום במעצר על סטודנטים שהואשמו בקשר עימו, החושפות פעם אחת מיני רבות את תסכול הצעירים מפגיעת המשטר בזכות לחופש ביטוי; נתוודע לשיח סביב כוונת עיירת טהראן לקרוא רחוב על שם ראש ממשלת איראן לשעבר מוחמד מוסאדק, המשקף את המתח המאפיין את החברה האיראנית בין זהות דתית-אסלאמית לזהות לאומית-חילונית; ולסיום, נעקוב אחר פעילותו המקוונת של ארגון אל-קאעדה במרחב הרשת, בדגש על פעילותו ברשת המסרים המוצפנת טלגרם, כחלק מההכנות לקראת חזרתו כגורם מוביל בזירת הג'יהאד העולמי.

קריאה מהנה!

”פברואר השחור” – דיכוי חופש הביטוי של הסטודנטים במצרים בראי הרשתות

ד”ר מיכאל ברק

ב- 22 בפברואר פרסם בית הדין הפלילי במצרים רשימה של אישים וארגונים הקשורים לטרור ובה נכללו שמותיהם של ארבעה סטודנטים מצרים, חברי המפלגה האסלאמית ”מצרים החזקה” (מצר אל-קויה), בטענה כי היו שותפים למזימתו של עבד אל-מנעם אבו אל-פתוח, מנהיג המפלגה, להתסיס את השטח ולפגוע בביטחון הלאומי של מצרים. סיווגם של הסטודנטים כטרוריסטים עורר בקרב סטודנטים דתיים ומהשמאל שיח נוקב ברשתות החברתיות שהתאפיין בסלידה ובתחושת מיאוס ממדיניות דיכוי חופש הביטוי שמוביל המשטר המצרי, ובהאשמתו בהשתקת קולות האופוזיציה. השיח אף חושף קולות מקרב צעירים מהשמאל שהצהירו כי אינם מוכנים להשלים עוד עם המציאות הקיימת, וכי הם מבקשים לבחון דרכים להחלפת השלטון, בין השאר, על ידי התססת הרחוב המצרי.

**תמונתו של אל-מנעם אבו אל-פתוח
בצירוף הכיתוב "האישום: מתיחת
ביקורת על הבחירות", "#בחירות תחת
איום", מתוך טוויטר**

מפלגת "מצרים החזקה" נוסדה בשנת 2012 בידי אל-פתוח, חבר בכיר לשעבר בתנועת האחים המוסלמים שהתמודד לנשיאות מצרים בשנת 2014. אל-פתוח נעצר ב- 14 בפברואר השנה על ידי כוחות הביטחון המצרי עם חזרתו מלונדון. בהתאם להצהרת משרד הפנים המצרי, מואשם אל פתוח בקיום קשרים עם גורמי טרור בלונדון ובמקומות נוספים, השתייכות לתנועת האחים, הפצת שקרים על המשטר בראיונות לכלי תקשורת עוינים, וניסיונות ללבות את השסע בחברה המצרית.¹ המעצר בוצע בעקבות ראיון שהעניק אל-פתוח לרשת אל-ג'זירה בלונדון ובו הביע ביקורת על מדיניות המשטר המצרי שאינה מאפשרת דמוקרטיזציה. המעצר התרחש, קרוב לוודאי, על רקע הבחירות לנשיאות מצרים (שהתקיימו בסוף מרץ והסתיימו בניצחון אל-סיסי), ומכאן הרגישות הגבוהה שייחס המשטר לקולות מבקרים.

גולשים תומכי המשטר גיבו את המעצר והטיחו באל-פתוח שורת האשמות. כך לדוגמה, תמה אחד הגולשים כיצד מעז אל-פתוח לצייר עצמו כפטריוט מצרי בשעה שהוא "יושב עם גורמים הרוקמים מזימות להריסת מצרים והמולדת".² מנגד, פועלים תומכי אל-פתוח ובני משפחתו להפרכת ההאשמות, ופתחו בקמפיינים רשתיים לשחרורו. כך לדוגמה, טענו כי מטרת נסיעתו ללונדון הייתה לטובת השתתפות בכנס בנושא אסלאם

ולא למטרת פגישה עם גורמים חתרניים.³ ארגוני זכויות אדם הצטרפו לתביעה לשחררו, והואשמו בידי תומכי אל-סיסי בפעילות בשירות תנועת האחים.⁴ חיזוק מפתיע התקבל מצד פעילי שמאל שצינו כי חרף היותם חלוקים עם דרכו של אל-פתוח, הרי שהם מביעים סולידאריות עימו ודורשים לאלתר את שחרורו.⁵ לראיית הגולשים, מדיניות הדיכוי מלמדת על חולשת המשטר וחשש מאובדן השלטון בבחירות הקרבות.⁶

כרזה ובה מוצג "אל-סיסי כשהוא מוציא להורג אדם שעל חולצתו הכיתוב "זכויות האדם", העומד מעל תיבה שעליה כתוב "דמוקרטיה", שהופץ תחת התינוג "#בחירות תחת איום", מתוך טוויטר

הכללת ארבעת הסטודנטים ברשימת הטרור התקבלה אף היא בהתנגדות רחבה. מפלגת "מצרים החזקה" הכריזה בתגובה על הקפאת פעילותה בכל האוניברסיטאות עד להודעה חדשה. עמר ח'טאב, אחד מארבעת הסטודנטים ומזכ"ל המפלגה באוניברסיטאות ציין בחשבון הפייסבוק שלו כי הוא עוסק בפעילות פוליטית בקמפוס מזה כחמש שנים במסגרת החוק וכי הופתע מהחלטת בית הדין להכלילו ברשימות הטרור. לצד זאת, הדגיש כי יהיה מוכן לעמוד בפני רשויות החוק לבירור הסוגיה, תוך שהצהיר: "אינני בורח".⁷ גם במקרה דן התגייס השמאל למחאה שכללה עצומה לגינוי פעילות המשטר נגד הסטודנטים עליה חתומים 129 פעילים, בהם עיתונאים, עורכי דין, סטודנטים ומרצים, כמו גם חמש מפלגות שמאל, בהן "זרם הכבוד" (תיאר אל-כראמה), "לחם וחירות" (אל-עיש ואל-חריה), ו"הסוציאליסטים המהפכנים" (אל-אשתראכיון אל-ת'וריון), שהופצה תחת התינוגים "פעילות פוליטית איננה פשע" ו"חירות לסטודנטים".⁸ בעצומה נכתב כי "הארגונים והאישים החתומים על כרוז זה מגנים את המתקפה הביטחונית [...] שמבצע המשטר נגד הסטודנטים, המפלגות, והתאחדויות הסטודנטים במטרה להשתיק כל קול אופוזיציונרי. מדובר בצעד מני רבים הננקטים כדי לשלוט במחשבה ובפוליטיקה באוניברסיטה [...]".⁹

לצד התסכול מדרכו של המשטר, התאפיין השיח גם בהלקאה עצמית. סטודנטים מהשמאל הביעו חרטה על הצבעתם לאל-סיסי בבחירות לנשיאות 2014, והאשימו עצמם כמי שסייעו ל"הולדתו של משטר דיקטטורי". הם הזהירו כי המשך דיכוי חופש הביטוי יהיה בעוכריו של אל-סיסי, שייאלץ להתמודד עם הקולות המושתיקים והמדוכאים שיתגייסו להפלתו בסופו של דבר.¹⁰ גולשים אחרים מתחו ביקורת קשה על

שתיקתה של התקשורת בנושא, שאינה פועלת להצגת תמונה נאמנה למציאות. כך לדוגמה, גינה גולש מסוהאג' את התגייסות התקשורת המצרית למנגנון התעמולה של המשטר והלין כי היא חוטאת לתפקידה האמיתי, ואיננה אלא כלי שרת בידי המשטר.¹¹ הגולשים התבדחו כי המשטר עלול להביא בהמשך גם למעצרים.¹²

מלבד גינויים וביטויי זעם, בלטו מספר סטודנטים צעירים מקרב מפלגת השמאל "תיאר אל-כראמה" שהעלו הצעות אופרטיביות לשינוי המצב הקיים. הצעירים הציעו להקים מנגנון תיאום בין גורמי האופוזיציה שיהיה מסוגל להגיב על מאמצי הדיכוי של הממשל בדרכים שונות דוגמת פרסום כרוז משותף הצבוע בשחור; הנפת דגלים שחורים בכל מוסדות מפלגות האופוזיציה במחוזות השונים לאות אבל על המצב הפוליטי הקיים; הכרזה על מתן מקלט בתוך מבני המפלגות; הקמת ועדה משותפת שבה ייטלו חלק גופים פוליטיים שתבחן את ההתפתחויות ודרכי המענה למשטר ומעשי הדיכוי שמבצע; ואף ריכוז מאמץ בהצתת מחאה עממית, תוך הכרזה על מרי אזרחי כצעד ראשון בדרכון הרחוב המצרי.¹³ הצעירים הביעו חשש כי הם עלולים להיאסר בשל התבטאויות אלה, אך הבהירו כי הם מוכנים לקחת את הסיכון ולפעול לשינוי הסדר הקיים. השיח הרשתי מצביע על אווירת נכאים בקרב צעירים מצרים נוכח המשך מגמת דיכוי חופש הביטוי בידי המשטר שעלה לכותרות בעקבות מעצרו המתקשר של אל-פתוח. ניכר כי הדבר מעורר בצעירים את הרצון לצאת נגד מדיניות זו באמצעות איחוד השורות מחדש של כוחות האופוזיציה והשקעת מאמץ בגיוס דעת הקהל המצרית כנגד המשטר. ואולם, נראה כי יוזמה זו מצטמצמת בשלב זה לתחומי המרחב הרשתי.

מרחוב "הפועל" לרחוב "מוסאדק": המאבק על הנצחת מורשתו של ראש הממשלה

האיראני מוסאדק

ד"ר רוז צימט

הצעה שהועלתה לאחרונה במועצת עיריית טהראן להסבת שמו של רחוב בעיר לזכרו של ראש הממשלה לשעבר, מוחמד מוסאדק (1951-1953), עוררה שיח נוקב ברשתות החברתיות, שהצית מחדש את הוויכוח הנמשך מזה שנים סביב דמותו ומורשתו של מי שהוביל את המאבק ההיסטורי להלאמת הנפט בראשית שנות החמישים. שיח זה משתלב בוויכוח הציבורי על דרכה של הרפובליקה האסלאמית ומשקף את המתח המאפיין את החברה האיראנית בין זהות דתית-אסלאמית לזהות לאומית-חילונית.

בראשית מרץ 2018 הודיע חבר מועצת עיריית טהראן חוג'ת נורי, כי ועדת התרבות והחברה של העירייה החליטה להסב את שם רחוב "הפועל" (خیابان کارگر) לרחוב מוסאדק.¹⁴ ניתן לתלות החלטה זו בהרכבה

החדש של מועצת העיר בעקבות הבחירות האחרונות למועצות המקומיות, שהתקיימו במאי 2017. בבחירות אלה, שנערכו במקביל לבחירות לנשיאות, זכתה רשימת המועמדים המזוהים עם המחנה הרפורמיסטי בניצחון סוחף, כאשר לראשונה מזה 14 שנים זכו מועמדים רפורמיסטים בכל 21 המושבים במועצת העיר טהראן.

ההצעה לקרוא רחוב בטהראן על שמו של מוסאדק עוררה מחדש את הוויכוח ההיסטורי בנוגע למורשתו של ראש הממשלה לשעבר, ששורשיו במהפכה האסלאמית. הלה הודח באוגוסט 1953 בהפיכה צבאית שהתחוללה במעורבות סוכנות הביון האמריקאית (CIA), ולאחר המהפכה הוצג על-ידי כמה ממנהיגיה, שחלקם היו תלמידיו בתקופת פעילותה של החזית הלאומית בשנות החמישים, כגיבור לאומי. הרחוב הראשי של טהראן, שנקרא עד המהפכה על שם בית המלוכה (פהלווי), הוסב ל"רחוב מוסאדק". ואולם, עם התבססות אנשי הדת בשלטון בראשית שנות השמונים, התחוללו שינויים בהתייחסות לדמותו ומורשתו של מוסאדק. אנשי הדת פעלו לטשטוש פועלו בזיכרון ההיסטורי והבלטת תרומתם של אנשי הדת בתנועה להלאמת הנפט. בשנת 1981 אף הצהיר מנהיג המהפכה, איתאללה ח'ומייני, כי מוסאדק לא היה מוסלמי.¹⁵ זמן קצר לאחר מכן הוסב שמו של רחוב מוסאדק ל"רחוב ולי עסר" על שם כינויו של "האימאם הנעלם" בהתאם למסורת השיעית.

השיח הרשתי בעקבות ההצעה להסבת שם רחוב הפועל לשמו של מוסאדק נתן ביטוי לוויכוח הפוליטי הניטש באיראן בין תומכי המשטר בימין השמרני למתנגדי המשטר ולשוחרי השינוי במחנה הרפורמיסטי. בעוד הראשונים ממשיכים לנקוט עמדה מסויגת כלפי מוסאדק ותולים בו את האשמה לקרע בינו לבין אנשי הדת שתמכו בו בראשית המאבק להלאמת הנפט, מציגים אותו הרפורמיסטים ומתנגדי המשטר כגיבור לאומי וכסמל לשאיפתם ההיסטורית של אזרחי איראן לחירות ולדמוקרטיה.

ואכן, גולשים איראנים המזוהים עם מבקרי המשטר התייחסו להצעת מועצת עיריית טהראן כצעד חיובי שנועד להשיב למוסאדק את מעמדו הראוי בזיכרון הקולקטיבי. אף על-פי כן, כמה מהם הסתייגו מהכוונה להסב דווקא את שמו של רחוב הפועל לשמו של מוסאדק והציעו, למשל, להסב את שם הרחוב הנקרא על-שם איתאללה סיד אבו-אלקאסם כאשאני, איש הדת הבכיר שהיה שותפו הפוליטי של מוסאדק בראשית הדרך, או את שמו של רחוב ח'אלד אסלאמבולי הנקרא על-שם המתנקש בחיי נשיא מצרים לשעבר, אנואר

סאדאת.¹⁶

**"מבוי סתום מוסאדק",
מתוך טוויטר**

התנגדויות להצעה נשמעו מצד גולשים המזוהים עם הימין השמרני, שהפיצו את תגובותיהם תחת התיאור: "מבוי סתום מוסאדק" ("#بين_بست_مصدق"). לטענתם, הצעת מועצת עיריית טהראן מנוגדת לעמדת מכון המהפכה האסלאמית, איתאללה ח'ומייני, וכל תכליתה לחפות על כישלונות עיריית טהראן. מספר גולשים טענו כי עדיף היה אילו במקום להתעסק בהסבת שמות רחובות, היתה מועצת העיר מקדישה את מאמציה לפתרון מצוקותיהם הקשות של אזרחי העיר. "בעקבות שינוי שם רחוב הפועל למוסאדק על-ידי מועצת העיר, בעיית זיהום האוויר והתחבורה בטהראן נפתרה", צייצה בלעג אחת הגולשות.¹⁷

המחנה השמרני אף ניצל את הצעת עיריית טהראן כדי לתקוף את היריבים הרפורמיסטים השולטים במועצת העיר בטענה שהצעה זו משקפת את נטייתם האליטיסטית והבורגנית ואת הזדהותם עם מעמד הביניים והגבוה על-פני השכבות החלשות ומעמד הפועלים. אחד הגולשים טען כי ההצעה מהווה ביטוי נוסף ל"ריסוק העניים והפועלים תחת גלגלי הפיתוח של הליברלים והטכנוקרטים בקרב תומכי הרפורמות".¹⁸ מגיש הטלוויזיה והבלוגר הרדיקלי וחדיד יאמין-פור, צייץ בחשבון הטוויטר שלו כי ההחלטה להסב את שמו של הרחוב היחיד הנקרא על-שם הפועלים משקפת את הנטיות האינטלקטואליות המאפיינות את הרפורמיסטים, אמירה שנועדה להדגיש את הפערים בינם לבין מעמד הפועלים.¹⁹ בתגובה, הואשם יאמין-פור על-ידי חלק מהגולשים בניצול ציני של החלטת מועצת טהראן לצרכים פוליטיים. אחד מהם טען כי אם היה יאמין-פור תומך באמת בפועלים, הרי שהיה מוחה על הפרת זכויותיהם ודיכויים הנמשך על-ידי השלטונות.²⁰ גולש אחר תהה האם מבקרי ההחלטה היו יוצאים באופן דומה להגנת הפועלים אילו שם רחוב הפועל היה מוסב לשם אחד מחללי מלחמת איראן-עיראק או אחד הלוחמים האיראנים שנהרגו במסגרת המערכה הצבאית בסוריה.²¹

תומכי המשטר בימין השמרני ניצלו את חידוש הדיון הציבורי סביב ראש הממשלה לשעבר גם על מנת לבטא את תפיסתם האנטי-אמריקאית ולטעון כי אין לתת אמון בארה"ב, שהפנתה עורף למוסאדק לאחר שתמכה בו בראשית כהונתו כראש ממשלה, והביאה בסופו של דבר לנפילתו. טענה זו נשמעת באופן תדיר על-ידי ראשי המשטר האיראני ותומכיו, במיוחד על רקע ההסלמה ביחסים בין ארה"ב לאיראן מאז נבחר דונלד טראמפ כנשיא ארה"ב. "במקום לקרוא לרחוב הפועל על שם מוסאדק, יש לקרוא למבוי סתום על-שמו, על מנת שאף אחד לא ישכח שדרך האמון בארה"ב מובילה למבוי סתום", צייץ אחד הגולשים.²²

השיח הציבורי על מורשתו של מוחמד מוסאדק משקף היטב את חילוקי הדעות הפנימיים באיראן בין תומכי המשטר בימין הדתי-שמרני, המסתייגים מדמותו ומבקשים להמשיך ולטשטש את זכרונו על מנת להבליט את מרכזיותו של הממסד הדתי בזיכרון הלאומי, לבין תומכי הרפורמות הרואים בו סמל לחירות לאומית, לשלטון החוק ולדמוקרטיה. כמו כן, משקף השיח את המתח המאפיין את החברה האיראנית בין הזהות הלאומית לזהות הדתית-אסלאמית, הנותן את אותותיו באופן שבו פועלים הגורמים השונים לעיצוב הזיכרון הקולקטיבי. ובינתיים, ניכר כי יש מי שקשובים לשיח הרשתי, שכן בהחלטה שהתקבלה במועצת העיר לאחרונה בנושא, הוחלט על הסבת שם רחוב "הנפט" לשמו של ראש הממשלה לשעבר, ולהותיר על כנו את שם רחוב "הפועל".

התחזקות אל קאעדה בזירת הג'האד העולמי – פעילותה המקוונת כמקרה בוחן

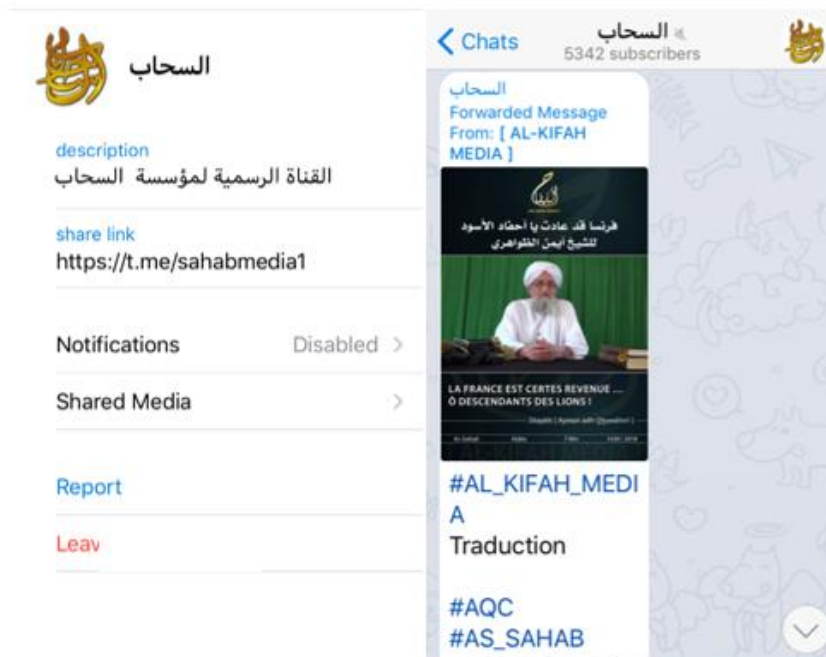
אריאל קוך

אחת ההשלכות הבולטות לעליית כוחו של ארגון דאע"ש בסוריה ועיראק מאז 2013 הייתה דחיקת ארגון אל-קאעדה מהובלת תנועת הג'האד העולמי, אף שבמקור צמח דאע"ש כשלוחת אל-קאעדה בעיראק.²³ הדבר הביא למיקוד תשומת הלב הביטחונית, הפוליטית, התקשורתית והאקדמית בדאע"ש ובפעילויותיו המקוונות והקונבנציונליות,²⁴ בשעה שהעיסוק באל-קאעדה נזנח. בפועל, ממשיך אל-קאעדה לתחזק ואף להגביר את פעילותו במרחב המקוון כחלק מג'האד תקשורתי (אלג'האד אל-אעלאמי) שהארגון מבצע כהגדרתו, כהכנה ליום שבו ישוב למלא מקום מרכזי בזירת הג'האד העולמי. הארגון פועל להידוק הקשרים עם שלוחותיו השונות ועם גורמים המזוהים עמו באסיה, אפריקה ובמזרח התיכון,²⁵ הממשיכים להוות איום על מדינות שונות במרחב הערבי והאסלאמי ומחוצה לו,²⁶ תוך מיקוד פעילותו ברשת המסרים המוצפנת טלגרם.²⁷

בעבר, הפעילו פעילי אל-קאעדה וקבוצות ג'האדיסטיות אחרות קבוצות מקוונות שהתבססו על תוכנות מסרוניים דוגמת ICQ, חדרי צ'אט, פורומים ובלוגים שונים.²⁸ ואולם, אלה סבלו ממתקפות סייבר ונסגרו לעתים תכופות. תועמלני הג'האד נדרשו למצוא פתרון יעיל וזמין שנמצא לבסוף ברשתות החברתיות כפייסבוק, יו-טיוב וטוויטר,²⁹ כשהאחרונה הייתה המועדפת על הג'האדיסטים.³⁰ בעקבות לחץ ציבורי שהופעל על החברות השונות הן הפריעו יותר ויותר לפעילות השוטפת של הג'האדיסטים ובשל כך פנו הללו לאפיקים אחרים ובהם טלגרם.³¹ לאחרונה החלה גם חברת טלגרם להיאבק בפעילות הג'האדיסטים בפלטפורמה ולסגור את חשבונותיהם, אף שהפעילות בה עודנה עקבית. מהתכנים העולים ברשת, אנו למדים

על פלטפורמות נוספות שבהם עושה הארגון שימוש לצורך הפצת תעמולה, בהם האתר Justpast.it ו- Risala.ga.

אחד הערוצים הבולטים שמפעיל הארגון בטלגרם נפתח ביולי האחרון ומשויך לזרוע התקשורת הרשמית של הנהגת אל-קאעדה "אל-סחאב" (העננים), שצבר עד לסוף אוגוסט מעל 3,100 עוקבים. בחשבון מופצים בעיקר תכנים בערבית, כמו גם באנגלית ובשפות נוספות, הכוללים את המגזין היומי "אל-נפיר", וסרטוני וידאו ואודיו של מנהיג אל-קאעדה הנוכחי אימן אל-ט'ואהרי.³² לערוץ נוספו מאז למעלה מ-2,000 עוקבים.³³ מעבר לחשיפת העוקבים לתכנים השוטפים שמפרסם הארגון, מקשר הערוץ לערוצי טלגרם נוספים הפועלים בשירות הארגון, בהם "אנצאר קאעדת אל-ג'יהאד פי ג'זירת אל-ערב" (תומכי אל-קאעדה בחצי האי ערב) המשרת את אל-קאעדה בתימן, ו"אפריקא אל-מסלמה" (אפריקה המוסלמית) המשרת את אל-קאעדה במغرب.³⁴

ערוץ הטלגרם של אל-סחאב מדיה

לצד הערוצים הרשמיים, פועלות ברשת סוכנויות תקשורת המזוהות עם אל-קאעדה, דוגמת ערוץ "אל-כפאח", האחראית על תרגום והפצת תעמולה בצרפתית.³⁵ ביום ציון שלוש שנים לפיגוע במשרדי המגזין הסאטירי שרלי הבדו בפריז, פורסמה בערוץ ההודעה על נטילת האחראיות לפיגוע שהפיצה דאז שלוחת אל-קאעדה בתימן. ערוץ תקשורת נוסף האחראי על תרגום והפצת תעמולה באנגלית הוא "אל-תמכין" (השינוי והגיבוש).³⁶ בין הפרסומים האחרונים בערוץ, ניתן למצוא תמלול לסרטון הווידאו האחרון של אל-ט'ואהרי, בו הוא תוקף את ארצות הברית ומזכיר כי היא "האויב הראשון של המוסלמים".³⁷

ישנם גם ערוצי טלגרם הפועלים בשירות זרועות המדיה של ארגוני ג'האד המזוהים עם אל-קאעדה, ומשמשים אף הם לפרסום והפצת תעמולה. אלה כוללים את ערוץ המפלגה האסלאמית התורכסטאנית³⁸; ערוצי הטאליבאן בפקיסטן³⁹ ובאפגניסטן⁴⁰; הערוץ של קבוצת "אנצאר אל-אסלאם ואל-מסלמין" (תומכי המוסלמים והאסלאם) המזוהה עם אל-קאעדה בצפון-מערב אפריקה⁴¹; ערוץ של קבוצת "אנצאר עיזות אל-הנד" (אנשי פשיטת הודו) המזוהה עם אל-קאעדה בקשמיר⁴²; הערוץ של ארגון אל-שבאב אל-מג'אהדין בסומליה⁴³; והערוץ הרשמי של "תנטיים חראס אל-דין" (ארגון שומרי הדת) המזוהה עם אל-קאעדה בסוריה.⁴⁴ נוסף על כך את ערוץ "מנבר אל-תוחד ואל-ג'האד"⁴⁵ הקרוי על שם האתר שהקים השיח' עצאם אל-ברקאוי ("אבו מחמד אל-מקדסי"), שנחשב לאחד ההוגים הסלפים הבכירים שתומכים ברעיון הג'האד העולמי של בן-לאדן וממשיכו.⁴⁶ האתר שימש בעבר כמאגר המקוון החשוב ביותר של ספרות סלפית רדיקלית.⁴⁷ לערוץ זה מעל 2,400 עוקבים והוא משמש במה לפרסומים שונים של אל-ברקאוי וחבריו, שנותרו נאמנים לאל-קאעדה ולעומד בראש הארגון כיום.

התכנים המופקים בידי אל-קאעדה ומופצים בידי שלל הערוצים מסייעים בגיבושה של קהילה ג'האדית טרנס-לאומית ובהפצת משנתו הרעיונית של הארגון בנוגע לג'האד עולמי. דוגמה לכך בטקסט שהופץ בשפה האנגלית בערוץ "אל-סינד" (Al-Sindh), מזרועות המדיה של אל-קאעדה בתת היבשת ההודית, המיוחס לזקיר מוסא, מנהיגה הנוכחי של "אנצאר עיזות אל-הנד"⁴⁸, ובו דיון הנוגע בשאלה האם חיבור הג'האד בקשמיר עם הג'האד העולמי יפגע במאבקים של המוסלמים בחבל ארץ זה. בטקסט מביא מוסא את עמדתו השלילית וטוען כי המאבק אינו רק נגד הודו או פקיסטן, שחתמה עם הודו על הסכם הפסקת אש וסגרה מחנות אימונים של המג'אהדין במדינה, אלא גם נגד ארצות הברית. בעבור סלפים-ג'האדיסטים, אמירה זו עומדת בעינה, ללא קשר לסכסוך טריטוריאלי כזה או אחר, כפי שהגדיר זאת אל-ט'ואהרי: "אמריקה היא האויב הראשון של המוסלמים".

הטענה בדבר התחזקות אל-קאעדה, כפי שמשקפת בפעילותה המקוונת, מתכתבת עם עמדתם של חוקרים דוגמת דיוויד גרטנסטיין-רוס ונתניאל בר שטענו כי חרף האתגרים שנחל הארגון בשנים האחרונות בהם תבוסת הארגון בעיראק (2007-2009) ועליית דאע"ש, יצא אל-קאעדה כשידו על העליונה.⁴⁹ תמיכה לכך התקבלה במאמרו של ברוס הופמן שטען כי אירועי "האביב הערבי" והמהפכות שפרצו בעקבותיהם במדינות השונות, בדגש על המלחמה בסוריה, סייעו לאל-קאעדה לשקם את מעמדו.⁵⁰ לדבריו, הכוחות הנאמנים לאל-קאעדה ושלוחותיו מונים כיום עשרות אלפי בני אדם ברחבי העולם, ויש להם יכולת לערער את היציבות ברמה המקומית והאזורית, ולהוציא אל הפועל מתקפות במדינות רבות במזרח התיכון, באסיה, באפריקה, באירופה וברוסיה. כמו כן, לאל-קאעדה יש כיום השפעה רבה יותר מאשר לדאע"ש, בין היתר בשל היקף

כוח האדם והלכידות הגבוהה הקיימת בארגון, ואף שלדאע"ש ישנה כיום היכולת לבצע פיגועים קטלניים במערב, אין הדבר אומר שאל-קאעדה לא מתכנן פיגועים במערב. ולראיה, הציג הופמן את הדיווחים שהתקבלו בעבר על גורמים בתוך אל-קאעדה שהגיעו מאפגניסטן לסוריה במטרה לאמן ולהכשיר מחבלים לקראת פיגועים מסוג זה.

פעילות אל-קאעדה בטלגרם מלמדת על החשיבות של הכלים הטכנולוגיים השונים בעיני הארגון, המסייעים במאמציו להישאר רלוונטי עבור תומכיו ברחבי העולם, בעיקר מקרב הדור הצעיר, ולאור מה שמסתמן כדעיכת דאע"ש בסוריה ועיראק. בעוד שנדמה היה כי אל-קאעדה הובס ודאע"ש החליפו כארגון המרכזי בזירת הגיהאד העולמי, בפועל נראה כי הארגון הלך והתעצם, במיוחד לאור המלחמה בסוריה. פעילותו המקוונת ופריסתם הגאוגרפית של ערוצי הטלגרם שמפעילים גורמים שונים המזוהים עם אל-קאעדה ושלוחותיו מלמדת על הפריסה הרחבה של הארגון ברחבי העולם ועל תפקידו כגורם חשוב בעבור גיהאדיסטים. כל האמור מחדד את ההבנה כי האיום הגיהאדי אינו מגיע מכיוון דאע"ש בלבד, אלא נותר פעיל גם מכיוון אל-קאעדה, הממשיך להתכונן ליום שבו ישוב למלא תפקיד מוביל ומשמעותי בזירת הגיהאד העולמי.

¹ 15.02.2018:

<https://www.facebook.com/MoiEgy/photos/a.181676241876047.36036.181662475210757/1670508679659455>

כך לדוגמה הואשם אל-פתוח בסדרת מפגשים שקיים עם בכירים בתנועת האחים בגרמניה, בריטניה ודרום אפריקה, בהם ד"ר יוסף נדא, חבר בכיר בתנועת האחים המוסלמים וד"ר אבראהים מניר, סגן מנהיג התנועה.

² 12.02.2018 : <https://www.youtube.com/watch?v=ofCaxi9UKMI> ; 13.02.2018 :

<https://www.youtube.com/watch?v=ag7QbqQ5pVM>

³ 16.02.2018 : <https://www.facebook.com/MisrAlQawia/posts/2130256963668109> ; 13.03.2018 :

<https://www.facebook.com/DrAbolfotoh/photos/a.286170868076783.85373.279345345426002/212688120400>

5731 ; # الحرية_لايو_الفتوح

⁴ 15.02.2018 : <https://www.facebook.com/adalaheg/posts/2442593179299651>

⁵ ראו לדוגמה - 28.02.2018 : <https://www.facebook.com/khaled.basion/posts/2049014448707931>

⁶ #انتخابات_تحت_التهديد

⁷ 24.02.2018 : <https://www.facebook.com/amrkhatab0/posts/2053609508012910>

⁸ #الحرية_للطلاب ; #السياسة_مش_جريمة

⁹ 28.02.2018 : <https://www.facebook.com/khaled.basion/posts/2049346018674774> ; 01.03.2018 :

<https://www.facebook.com/Hamdeen.Egypt/posts/1602854253131291>

¹⁰ <https://twitter.com/AhmedElbaqry/status/968122266306322432>

¹¹ 20.03.2018 :

<https://www.facebook.com/DrAbolfotoh/photos/a.286170868076783.85373.279345345426002/2134924819868036/?type=3&theater>

¹² # الحرية_للطلاب ; #السياسة_مش_جريمة

¹³ 20.03.2018 : <https://www.facebook.com/khaled.basion> ; #السياسة_مش_جريمة

¹⁴ "הבהרה בנוגע לשינוי שם רחוב "הפועל צפון" ל"מוסאדק", איסנ"א, 3 במרץ, 2018.

- 15 מרים ניסימוב, "מוצדק והפיכת אוגוסט 1953 - שישים שנה אחרי", זמן איראן, 16 באוקטובר 2013, <http://humanities1.tau.ac.il/iranian/he/pre/9-iran-pulse-he/258-zmaniran-42>.
- 16 <https://twitter.com/pouriazeraati/status/970051951386914816> : 15.03.2018
- 17 https://twitter.com/miss_helma/status/969942682805161985 : 15.03.2018
- 18 <https://twitter.com/hossein6857/status/969881771553804288> : 15.03.2018
- 19 <https://twitter.com/yaminpour/status/969960430423638018> : 15.03.2018
- 20 <https://twitter.com/AhmadPo/status/970001611484483586> : 15.03.2018
- 21 https://twitter.com/Kayvan_Saedy/status/969903134540738560 : 15.03.2018
- 22 https://twitter.com/akbarzadeh_h/status/970350395489947654 : 15.03.2018
- 23 Jean Pierre Filiu, "Al-Qaeda Is Dead, Long Live Al-Qaeda", *Carnegie*, August 22, 2014. <http://carnegie-mec.org/diwan/55401?lang=en>
- 24 Nico Prucha, "Part 5: Influence and information Campaigns: from Twitter to Telegram", *Online Jihad: Monitoring Jihadist Online Communities*, September 17, 2017. <https://onlinejihad.net/2017/09/17/part-5-influence-and-information-campaigns-from-twitter-to-telegram/>
- 25 Bruce Hoffman, "Al-Qaeda's The Resurrection", *Council on Foreign Relations*, March 6, 2018. <https://www.cfr.org/expert-brief/al-qaedas-resurrection>.
- 26 Barak Mendelson, *The Al-Qaeda Franchise: The Expansion of al-Qaeda and its Consequences* (USA, NY: Oxford University Press, 2016)
- 27 "Terrorists on Telegram", *Counter Extremism Project*, [no date]. <https://www.counterextremism.com/terrorists-on-telegram>
- 28 Aaron Y. Zelin, "The State of Global Jihad Online: A Qualitative, Quantitative, and Cross-Lingual Analysis", *The New America Foundation*, January 2013. <http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/opeds/Zelin20130201-NewAmericaFoundation.pdf>
- 29 Gabriel Weimann, "Terror on Facebook, Twitter, and YouTube", *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 16, No. 2 (Spring / Summer 2010): 45-54.
- 30 Gabriel Weimann, "New Terrorism and New Media", *The Wilson Center*, Research Series, Vol. 2, 2014, p. 8. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/STIP_140501_new_terrorism_F.pdf
- 31 Nico Prucha, "How well Established is the Jihadist Movement on Telegram?", *Online Jihad: Monitoring Jihadist Online Communities*, March 15, 2018. <https://onlinejihad.net/2018/03/15/how-well-established-is-the-jihadist-movement-on-telegram/>
- 32 "Al-Qaeda Media Wing Al-Sahab Active on Telegram", *MEMRI*, August 31, 2016. <http://cjlabs.memri.org/lab-projects/tracking-jihadi-terrorist-use-of-social-media/al-qaeda-media-wing-al-sahab-active-on-telegram/>
- 33 <https://t.me/sahabmedia1> : 13.03.2018 - "אל-סחאב מדיה"
- 34 https://t.me/Africa_Muslima3 : 27.03.2018
- 35 הערוץ של "אל-כפאח" היה זמין עד פברואר האחרון, ומאז נסגר ונפתח מחדש כערוץ פרטי אליו אין גישה ללא הזמנה.
- 36 הערוץ של "אל-תמכין" - https://t.me/al_tamkin : 27.03.2018
- 37 Ayman az Zawahiri, "America is the First Enemy of Muslims", *Risala.ga*, March 22, 2018. <http://risala.ga/lcv5/>
- 38 ערוץ "סות אל-אסלאם" (קול האסלאם) - <https://t.me/sowtil5> : 13.03.2018
- 39 ערוץ "עמר מדיה" - <https://t.me/UmarMediaArabic2> : 13.03.2018
- 40 ערוץ "אל-אמארה" (האמירות) - <https://t.me/AlemaarahEnglishNews> : 13.03.2018
- 41 השם "אל-זלאקה" (האדמה החלקלקה) מבוסס על קרב אל-זלאקה שנערך בשנת 1086 בין צבא מוסלמי שפלש לספרד מצד גיברלטר לצבא נוצרי שניסה לעצור את התבססות המוסלמים בספרד. ערוץ "אל-זלאקה" - <https://t.me/AzZallaqa18> : 13.03.2018
- 42 הערה: הערוץ נסגר. לערוץ הטלגרם של "אל-חיר" (החופש) אין קישור שניתן לשיתוף.
- 43 ערוץ "אל-שהדאא אל-אחיבאריה" (סוכנות השיידים לחדשות) - https://t.me/Shahada_Agency : 27.03.2018
- 44 https://t.me/horras_eddeen : 13.03.2018
- 45 <https://t.me/minbrtwhed> : 27.03.2018
- 46 Joas Wagemakers, "Abu Muhammad al-Maqqisi", *West Point CTC Sentinel*, Vol. 1, No. 6, May 2008, pp. 7-9. <https://ctc.usma.edu/app/uploads/2010/07/CTCSentinel-Vol1Iss6.pdf>
- 47 האתר של "אבו מחמד אל-מקדסי" פעל בכתובת הבאה : www.tawhed.ws
- 48 "Al-Qaida-Linked Cell Ansar Ghazwat-Ul-Hind Announces Zakir Musa as its Chief in Kashmir", *Times of India*, July 27, 2017. <https://timesofindia.indiatimes.com/india/al-qaida-linked-cell-ansar-ghazwat-ul-hind-announces-zakir-musa-as-its-chief-in-kashmir/articleshow/59792567.cms>
- 49 Daveed Gartenstein-Ross and Nathaniel Barr, "How al-Qaeda Survived the Islamic State Challenge", *Hudson Institute*, March 1, 2017. <https://www.hudson.org/research/12788-how-al-qaeda-survived-the-islamic-state-challenge>
- 50 Hoffman, "Al-Qaeda's Resurrection", March 6, 2018.